

Олена Василівна Назаренко,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри іноземних мов КНУТД

ЗАРУБІЖНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД У ПРАЦЯХ НАУКОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Інноваційні ідеї зарубіжної педагогічної науки активно використовувались вітчизняними вченими-педагогами на початку ХХ століття. Тенденція відмови від дореволюційної системи освіти й виховання, освітні реформи 20-х років зумовили активне вивчення світового педагогічного досвіду й створення на його основі різноманітних педагогічних концепцій в Україні. В центрі уваги були питання розвитку особистості дитини, розгляд теорії «вільного виховання», проблеми трудового загартування. У зв'язку з цим більшої актуальності набули педагогічні погляди зарубіжних учених кінця ХІХ – початку ХХ ст. (М. Монтесорі, Г. Шарельмана та ін.), а також праці Й. Песталоцці, Ж-Ж. Руссо та ін. Серед найбільш авторитетних історико-педагогічних досліджень того часу були праці С. А. Ананьїна, Г. Є. Жураківського, Б. С. Манжоса, О. Ф. Музиченка, В. П. Роднікова.

Значна частина їх публікацій присвячена розгляду німецького педагогічного досвіду. Педагогічна думка Німеччини на той час була більш прогресивною, порівняно з іншими європейськими країнами. До того ж, розвиток української й німецької школи відбувався в схожих соціально-економічних умовах, тому українські педагоги досліджували та аналізували повоєнний стан німецької школи та післяреволюційний стан радянської школи. Так, проблеми педагогічної науки в Німеччині детально розглянуті в

праці С. А. Ананьїна, який виокремив такі проблеми, як відсутність єдиної системи освіти, політичне виховання дітей, проблема пріоритетності впливів, робота сільського вчителя, визначення цілей виховання; комплексне навчання. Причиною відсутності єдиної системи народної освіти, розбіжності позицій педагогів щодо політичного виховання в Німеччині С. А. Ананьїн вважав класові протистояння, що відбувались в німецькому суспільстві. Зокрема, існувало три основні точки зору на проблему політичного виховання, жодну з яких вчений не вважав цілком правильною: аполітичне виховання, формування в учнів міцних політичних переконань та об'єктивізм учителів при висвітленні різних політичних поглядів [1]. Говорячи про існування різних поглядів на мету виховання в педагогічній думці Німеччині, С. А. Ананьїн акцентує увагу на підпорядкованості мети виховання суспільній ситуації. Характерно, що дослідник описав ситуацію в педагогіці Німеччини, яка згодом відбувалась і в радянській педагогіці: мету виховання педагоги змушені були визначити по-іншому, відповідно до програм уряду, що прийшов до влади.

Проблему становлення школи в Радянському Союзі та Німеччині у складних суспільно-економічних умовах досліджував також О. Ф. Музиченко. Він вважав корисним використання досвіду розвитку німецької школи в післявоєнний час, тому звернув увагу на такі її позитивні досягнення, як турбота про вдосконалення методик викладання шкільних дисциплін, регулярна організація лекцій для педагогів. Проте вчений не розділяв такі погляди європейських педагогів, як, наприклад, необхідність роздільного навчання хлопців та дівчат [5].

Науково-педагогічні концепції західноєвропейських країн та США, а також можливості їх використання в Україні стали предметом дослідження Б. С. Манжоса. Зосередившись на теоретичному обґрунтуванні процесу навчання, вчений розглянув німецьку структурну теорію, якій протистояв американський біхевіоризм. Ці концепції мали протилежні погляди на суть процесу навчання, в якому виокремлено дві проблеми: проблема пам'яті та проблема успіху. Американські педагоги вважали, що успіху в навчанні

досягають несвідомо, випадково. Німецькі ж учені дотримувались думки про те, що в процесі навчання наявні попередні акти свідомості, розуміння ситуації. Б. С. Манжос вважав, що вітчизняним педагогам доцільно використати наукові результати обох сторін [3]. Висвітлення американської педагогічної думки представлено в низці праць ученого. Він регулярно переглядав педагогічну періодику та друкував статті, присвячені останнім досягненням американських педагогів, більше уваги приділяючи особливостям застосування проектного навчання, а також способам його впровадження у вітчизняній педагогічній практиці. Завдяки таким публікаціям українські вчителі мали змогу отримати більш повне уявлення про нові методи навчання.

Впровадження ідей трудової педагогіки у вітчизняну школу 20-х років зумовило звернення науковців інституту до розгляду зарубіжної педагогічної думки з цього питання. Помітний внесок у висвітлення розвитку ідей трудового виховання, починаючи з Античності і до ХХ ст., належить С. А. Ананьїну. Вчений проаналізував погляди класиків зарубіжної та вітчизняної педагогіки та визначив чинники, які впливали на розвиток теорії трудового виховання. Так, обґрунтувавши принципи трудового виховання в українській педагогіці, С. А. Ананьїн підкреслив їх відмінність від російської педагогічної думки: політехнізм в основі російських навчальних планів та спрямованість на професійну освіту в українських школах [1].

В. П. Родніков, як дослідник історії педагогіки, вивчав ідеї трудової школи в творчості зарубіжних вчених: В. Лая, Г. Кершенштейнера, Р. Зейделя та інших. Він запропонував такі шляхи впровадження трудової педагогіки в Україні: організувати навчання в школах на основі самодіяльності учнів; підвищити рівень навчання ручній праці в школах таким чином, щоб праця стала основою всього шкільного курсу; організувати при школах майстерні, де діти будуть навчатись найпростішим ремеслам; розвивати в школярів навички до колективного співробітництва [6].

Вивчаючи історію розвитку трудового виховання, вчені інституту низку праць присвятили педагогічним ідеям Й. Песталоцці. Так, значення

педагогічної діяльності Й. Песталоцці для розвитку освіти висвітлив Г. М. Іваниця. Вчений розкрив найголовніші дидактичні принципи, висунуті великим педагогом (принцип природовідповідності, наочності, послідовності й наступності, демократизації, зв'язку навчання з життям). Особливо цінними він вважав погляди вченого про необхідність творчості, самодіяльності й активності учнів у процесі навчання: «Замість сліпого механічного засвоєння Песталоцці кладе в основу педагогічної роботи творче ознайомлення дитини з навколишнім життям» [2, С. 18]. Важливим є те, що Г. М. Іваниця акцентував увагу на тих питаннях педагогічної спадщини Й. Песталоцці, які на той час були недостатньо досліджені українськими науковцями. Це погляди щодо важливості виховання ініціативних, самостійних особистостей, здатних мислити творчо [2].

Питання розвитку педагогічних ідей Й. Песталоцці у вітчизняній педагогіці досліджував О. Ф. Музиченко. Прослідковуючи розуміння та використання в дореволюційний період ідей педагога, О. Ф. Музиченко звернув увагу на наочне навчання. Таке навчання, за Й. Песталоцці, передбачає надання переваги ознайомленню з довкіллям, екскурсіям, використанню справжніх речей замість їх зображень. О. Ф. Музиченко підкреслював, що ідеї великого педагога вітчизняні вчителі не завжди правильно реалізували, в результаті чого знижувалась якість навчання. Наприклад, постійне пояснення вчителем усього, що діти бачать, розвіювало їхню увагу й не сприяло встановленню зв'язків між явищами. Використання наочності в одних педагогів обмежувалось лише стінами школи, у інших, навпаки, воно виходило за її межі. Тому важливо глибше вивчати спадщину Й. Песталоцці для того, щоб взяти з неї все корисне для педагогічної науки, зазначав учений [4].

Поряд з активним дослідженням зарубіжної педагогічної думки XIX-початку XX століття викладачами НПУ імені М. П. Драгоманова у 20-х роках минулого століття проводились фундаментальні наукові пошуки, присвячені розвитку педагогіки західноєвропейських країн, починаючи з педагогічної

думки в стародавній Греції та Римі. Зазначимо посібник «Нариси з історії педагогіки» Г. Є. Жураківського, який був високо оцінений як тогочасними, так і сучасними дослідниками, оскільки в той період замість курсу історії педагогіки у вчительських навчальних закладах викладався переважно курс «Сучасні педагогічні течії». Тому він важливий для вивчення саме історії розвитку освіти. Прослідковуючи розвиток педагогічної думки в Стародавній Греції та Римі, вчений детально описав систему освіти і виховання в різних прошарках давньогрецького суспільства, акцентуючи увагу на вихованні дітей різних вікових груп, на змісті освіти в різних типах шкіл, а також (що є особливо важливим для періоду 20-х років ХХ ст.) на особливостях сімейного виховання. В праці розкрито педагогічні погляди античних мислителів – Цицерона, Квінтіліана, Плутарха й особливо Платона та Аристотеля. Зокрема, в освітніх поглядах Платона підкреслено необхідність розвитку здібностей та задатків у дітей, важливість формування інтересу до навчання, організації занять в ігровій формі тощо.

Таким чином, зарубіжний педагогічний досвід активно й глибоко вивчався та використовувався вченими НПУ мені М. П. Драгоманова переважно у 20-х роках ХХ ст., в наступні ж десятиліття через посилення тоталітарного тиску та контролю держави над усіма сферами суспільного життя дослідження істориків педагогіки були зосереджені переважно на досягненнях вітчизняної педагогічної науки. Аналізуючи ідеї зарубіжної педагогіки, вчені орієнтувались на актуальні проблеми десятиліття (ідеї трудової педагогіки, розвиток особистості учня в процесі навчання, проблема реформування освіти), висвітлювали питання розвитку освіти впродовж століть, а також аналізували педагогічні концепції провідних європейських педагогів.

Використані інформаційні джерела:

1. Ананьїн С. А. Актуальні педагогічні питання на Заході // Рад. освіта. – 1924. – № 1–2. – С. 85–97.

2. Іваниця Г. М. Песталоцці й початкове навчання // Рад. освіта. – 1927. – № 2. – С. 10–24.
3. Манжос Б. С. Дві теорії навчання // Шлях освіти. – 1928. – № 12. – С. 200–220.
4. Музиченко О. Ф. Ідеї Песталоцці на Україні й у Росії // Шлях освіти. – 1927. – № 4. – С. 57–73.
5. Музиченко О. Ф. Сучасна школа в нас та за кордоном // Рад. освіта. – 1924. – № 12. – С. 93–97.
6. Родніков В. П. На порозі к делу // Пролетарська освіта. – 1920. – № 3–4. – С. 23–26.

Оксана Василівна Вознюк,

викладач кафедри теорії та історії педагогіки

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОТЕСТАНСЬКИХ ГРОМАД В ІСТОРІЇ ОСВІТИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ (II пол. XIX – 30-ті рр. XX ст.)

Стаття присвячена розгляду і аналізу діяльності протестантських громад означеного періоду. Акцентовано, за прикладом вітчизняної інтелігенції, громади зосереджували свою діяльність на поширенні загальної грамотності, популяризації рідної мови, знань про історію, культуру, традиції свого краю.

Ключові слова: *протестантські громади, загальна грамотність, національні цінності, морально-духовні пріоритети, виховання дітей та молоді.*

Суспільно-економічні, культурні, національні, соціальні, політичні трансформації періоду II половини XIX – 30-тих рр. XX ст. спонукали різні